

KARAVANKE@PRIHODNOST.EU

GOSPODARJENJE Z NARAVO V EVROPSKI REGIJI PRIHODNOSTI
NATURBASIERTE WIRTSCHAFT IN DER EUROPÄISCHEN ZUKUNFTSREGION

KARAWANKEN@ZUKUNFT.EU

Identifikacija razvojnih niš in analiza razvojnih potencialov območja Karavank

Študija s prikazom vidikov gospodarskega razvoja na
osnovi socio-ekonomske analize območja Karavank

Oktober 2011

Identifikacija razvojnih niš in analiza razvojnih potencialov območja Karavank

Študija s prikazom vidikov gospodarskega razvoja na osnovi socio-ekonomske analize območja Karavank

Vodji projekta:

izr. univ. prof. dr. Michael Getzner,
Institut für Volkswirtschaftslehre, Universität Klagenfurt
izr. univ. prof. mag. dr. Norbert Wohlgemuth,
Institut für Volkswirtschaftslehre, Universität Klagenfurt

Avtorja:

izr. univ. prof. dr. Michael Getzner,
Institut für Volkswirtschaftslehre, Universität Klagenfurt
dipl.-ing. Daniel Zollner, E.C.O. Institut für Ökologie, Klagenfurt

Strokovni sodelavci:

mag. Stefanie Weiglhofer, E.C.O. Institut für Ökologie, Celovec
mag. Michael Jungmeier, E.C.O. Institut für Ökologie, Celovec
dr. Hanns Kirchmeir, E.C.O. Institut für Ökologie, Celovec

Prevod v slovenski jezik:

Dr. Peter Skoberne
Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Celovec, oktober 2011

Vsebina

1	Povzetek	5
2	Uvod in izhodiščna vprašanja	6
3	Regionalni razvoj na območju Karavank v Avstriji.....	8
3.1	Demografski razvoj.....	8
3.2	Gospodarski razvoj: bruto-regionalni proizvod in brezposelnost	9
3.3	Gospodarska struktura	12
3.4	Obstoječi regionalni zgledi razvoja	13
4	Regionalni razvoj na območju Karavank v Sloveniji	14
4.1	Demografski razvoj.....	14
4.2	Gospodarski razvoj: bruto regionalni proizvod in brezposelnost.....	16
4.3	Gospodarska struktura	18
4.4	Obstoječi regionalni razvojni vzori	19
5	Kot povzetek analize: prednosti in pomanjkljivosti karavanške regije	20
5.1	Prednosti	20
5.2	Slabosti	20
5.3	Priložnosti	21
5.4	Nevarnosti	21
6	Razvojne strategije, niše, potenciali in priporočila	22
7	Dodatek in sezname	25
7.1	Primeri čezmejnih programov, znamk in dejavnosti	25
7.2	Seznam literature in virov	28
7.3	Dodatna literatura.....	28
7.4	Tabele	31
7.5	Slike.....	31

Zahvala:

Zahvaljujemo se vsem projektnim partnerjem, posebej dejavno so nas pri izdelavi tega poročila podprli B. Spehar, G. Hartmann in P. Skoberne.

Izključitev odgovornosti:

Pričujoče poročilo je bilo izdelano na osnovi dobre znanstvene prakse (*good scientific conduct*) s pomočjo trenutno dostopne metodologije. Vire podatkov smo skrbno preverili. Vendar avtor ne more jamčiti, da so podatki in izsledki navedeni v poročilu brez napak. Avtor ne prevzema odgovornosti za morebitne posledice, ki bi nastale pri uporabi podatkov in izsledkov iz tega poročila. Lastnik avtorskih pravic je avtor besedila, za nadaljnjo uporabo je potrebno avtorjevo pisno dovoljenje.

Sklepi in mnenja, podani v tem poročilu, ne izražajo nujno mnenj Univerze v Celovcu, projektnih partnerjev, sofinancerjev oz. EU.

1 Povzetek

Za območje Karavank je tako na avstrijski Koroški kot na slovenski strani značilna njena obrobna lega. Spričo zgodovinskega razvoja je bila ta regija desetletja razdeljena s skoraj nepremagljivo mejo in nekatera izmed zgodovinskih bremen so občutna še danes.

Z regionalnega in regionalno gospodarskega vidika je ta obrobna lega označena še s primerljivo neugodnim razvojem prebivalstva (nadpovprečen upad števila mlajših prebivalcev) ter gospodarsko strukturo (podpovprečni delež terciarnega - storitvenega sektorja). Poleg tega je občutna manjša gospodarska rast in višja brezposelnost, kot je povprečno na avstrijskem Koroškem in v Sloveniji.

Vendar pa so v razvojnih smernicah in vzorih na obeh straneh kot osnova prihodnjega razvoja opisane naravno prostorske (okoljske) podlage. Kot postane očitno v poročilu o naravnem prostoru pričujočega raziskovalnega projekta, so v regiji na voljo edinstveni viri, ki lahko dejansko prispevajo k boljšemu regionalnemu razvoju. Po eni strani lahko razumemo kot edinstveni vir deloma že prisotne kompetence na področju obnovljivih surovin (posebej lesa), po drugi strani pa je v okoljskem in ekološko trajnostnem turizmu v povezavi z geološkimi in zgodovinskimi danostmi regije prepoznavna najpomembnejša ekonomsko pomenljiva razvojna linija.

Pričujoče poročilo podrobno obravnava dosedanji razvoj, predstavi razpravo o prednostih in pomanjkljivostih ter na osnovi le te nakaže možne razvojne perspektive na imenovanih področjih.

2 Uvod in izhodiščna vprašanja

Regionalni in regionalno gospodarski razvoj območja Karavank je predstavljen s pomočjo vrste izbranih kazalnikov; med njimi posebej s pomočjo:

- demografskega razvoja in
- regionalno gospodarskega razvoja z bistvenimi področji gospodarskih panog, regionalne proizvodnje (bruto regionalnega proizvoda) in brezposelnosti.

Na kratko so v ključnih izjavah predstavljene obstoječe regionalne strategije. Zatem poročilo na osnovi teh strategij ugotavlja, ali in v kolikšnem obsegu so te strategije na območju Karavank naravnane na "sonaravno gospodarstvo". Poročilo zaključuje vrsta sklepov za nadaljevanje oz. prilagoditev omenjenih strategij.

Zgoraj navedena področja regionalnih kazalnikov za območje Karavank niso bila na voljo v konsistentnih časovnih obdobjih (za avstrijske in slovenske občine in regije). Zato so kazalniki predstavljeni ločeno, sledi njihova primerjava, kjer je to mogoče.

Delovni paket 1.2 *Gospodarstvo: identifikacija izbranih razvojnih niš in potencialov na območju Karavank* projekta „karavanke@prihodnost.eu - gospodarjenje z naravo v evropski regiji prihodnosti / karawanken@future.eu - Naturbasierte Wirtschaft in der europäischen Zukunftsregion Karawanken“ obravnava in zaključuje razprava o regionalnem razvoju in o smernicah za razvoj, ter primerjava med avstrijsko koroško in slovensko karavanško regijo ter povzemajoča ocena prednosti in pomanjkljivosti ter perspektiv.

V dogovoru z avstrijskimi in slovenskimi vodilnimi partnerji smo raziskavo prilagodili časovnim in finančnim okvirnim pogojem, razpoložljivosti podatkov, potrebi po prevajanju in spremenjenih vsebinskih poudarkih v poteku projekta.

Heterogene in podrobne zahteve po analizah, ki jih je samostojno gledano mogoče predstaviti v najrazličnejših globinah, so, če niso obdelane kot posebno poglavje, sestavni del poročila:

- Celotni pregled gospodarskega stanja na območju Karavank z analizo regionalnega razvoja gospodarstva na osnovi statističnih podatkov (2. in 3. pogl., prikaz v skladu z razpoložljivostjo podatkov, podatki na ravni občin bi presegli okvir raziskave)
- Primerjava med avstrijsko Koroško in Slovenijo, prihodnji razvojni potenciali na območju Karavank (2. in 3. pogl., ustrezno heterogenosti podatkov/časovnim obzorjem omejena primerljivost, oz. 5. in 6. pogl.)
- Analiza prednosti in slabosti, priložnosti in nevarnosti (5. pogl.)
- Analiza obstoječih gospodarskih programov oz. razvojnih smernic in priprava smernic za prihodnji razvoj (točke 3.4 in 4.4, oz. 5 in 6)
- Ugotovitev niš in potencialov za regionalni gospodarski razvoj (5. in 6. pogl.)
- Analiza prednosti območja Karavank na evropskem trgu in možnosti za trajnostni razvoj (5. in 6. pogl., za projektne partnerje evropski trg ni bil tematski poudarek)

- Analiza možnosti za uresničevanje pilotskih projektov (pregledno v 6. pogl., zaradi vzporedne in zapoznele obdelave v ustreznih delovnih paketih ni bilo mogoče podrobno/posebej predstaviti)
- Dodatno raziskava vsebuje delne vidike iz delovnega paketa 1.3: priprava komunikacijske in tržne strategije za prepoznavnost Karavank (5. in 6. pogl.).

Območje raziskave obsega:

Slika 1: Območje raziskave - pregled.

Zeleno: regija Karavank (območje občin), šrafirano: pogorje Karavank

Vir: BSC Kranj

3 Regionalni razvoj na območju Karavank v Avstriji

3.1 Demografski razvoj

Prvi pomembni kazalnik regionalnega razvoja predstavlja demografski razvoj območja Karavank v Avstriji, ki je začrtano z mejami občin, v katerih ležijo Karavanke. Kot je razvidno iz tabele 1 in slike 1, je v avstrijskem koroškem osrednjem prostoru število prebivalcev v časovnem obdobju od leta 2002 do 2009 naraslo za skupaj 3 %, medtem ko se število prebivalcev celotnega območja avstrijske Koroške ni spremenilo. Največji upad števila prebivalcev je v tej primerjavi zabeležen na območju Karavank - tako je bil v tem času tu zabeležen upad za okrog 2 %.

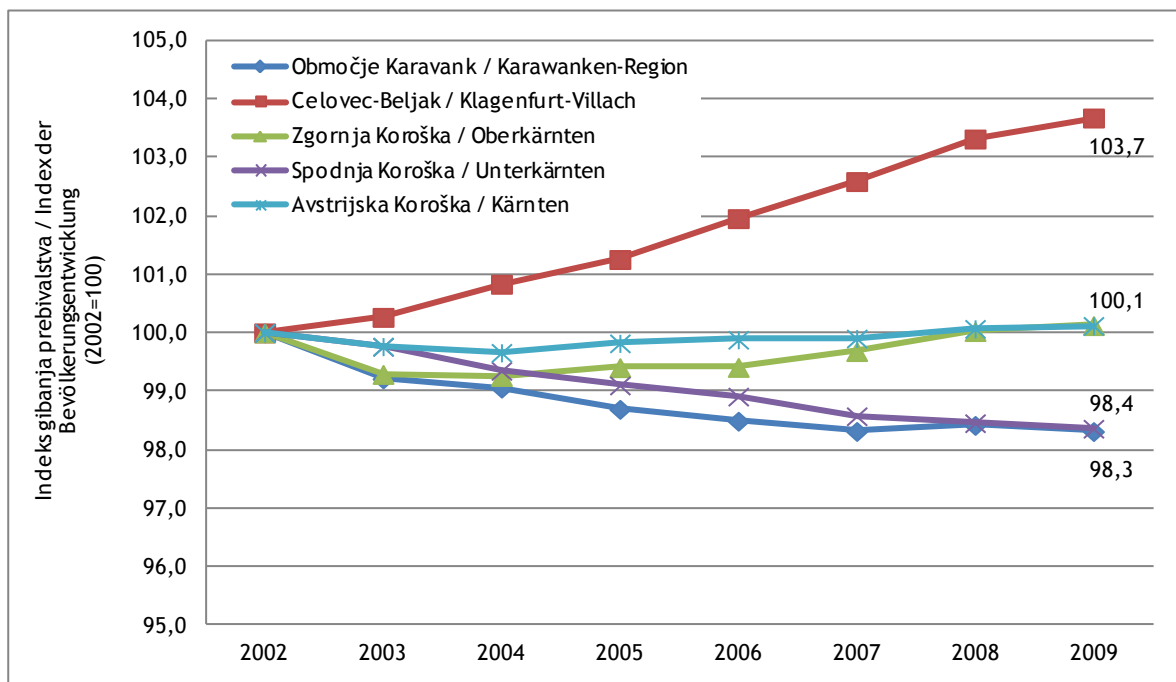
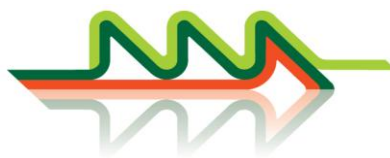
Demografske napovedi tako na območju Karavank kot v celotni zvezni deželi avstrijski Koroški (z izjemo osrednje avstrijske Koroške) dajejo slutiti, da so pogoji za življenje in/ali delo manj privlačni - za razliko od in v primerjavi z razvojem v drugih zveznih deželah ali celotni Avstriji. Po eni strani se prebivalci iz obrobja avstrijske Koroške selijo v osrednjo avstrijsko Koroško, po drugi strani pa nekateri tudi zapustijo zvezno deželo.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Območje Karavank	47.360	46.987	46.912	46.740	46.644	46.561	46.610	46.560
Celovec - Beljak / Klagenfurt - Villach	56.443	56.593	56.913	57.152	57.547	57.905	58.316	58.519
Zgornja Koroška / Oberkärnten	64.871	64.410	64.387	64.485	64.488	64.664	64.886	64.952
Spodnja Koroška / Unterkärnten	43.660	43.556	43.376	43.267	43.184	43.037	42.985	42.944
Avstrijska Koroška / Kärnten	559.933	558.623	558.026	558.926	559.277	559.393	560.322	560.605

Tabela 1: Gibanje števila prebivalcev na območju Karavank v Avstriji (2002 do 2009)

Vir: STAT (2010), lastni izračuni.

Tudi sprememba starostne strukture prebivalstva poudarja zgoraj omenjene smernice. Tabela 2 kaže, da se je delež mlajših od 30 let v časovnem obdobju zadnjih osmih let zmanjšal s približno 34 % na malo nad 31 %, pri čemer lahko ta trend opazimo na vseh regionalnih ravneh avstrijske Koroške. Vzporedno s tem se vseskozi dviga delež starejših od 60 let, na območju Karavank na primer s 23,3 % (2002) na slabih 25 % (2009). Iz tega izhaja, da je na avstrijskem Koroškem in na območju Karavank posebej izražen splošni problem staranja prebivalstva.

Slika 2: Indeks gibanja prebivalstva na avstrijskem Koroškem

Vir: STAT (2010), lastni izračuni.

Delež starih do 30 let	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Območje Karavank	34,2%	33,7%	33,2%	32,6%	32,3%	32,0%	31,6%	31,3%
Celovec - Beljak / Klagenfurt - Villach	34,0%	33,4%	33,0%	32,5%	32,3%	32,0%	31,5%	31,2%
Zgornja Koroška / Oberkärnten	34,1%	33,4%	33,0%	32,7%	32,3%	31,9%	31,6%	31,3%
Spodnja Koroška / Unterkärnten	36,2%	35,7%	35,2%	34,7%	34,3%	34,0%	33,6%	33,1%
Avstrijska Koroška / Kärnten	34,9%	34,4%	34,0%	33,7%	33,4%	33,0%	32,7%	32,4%
Delež starih nad 60 let	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Območje Karavank	23,2%	23,4%	23,6%	23,9%	23,8%	24,2%	24,5%	24,9%
Celovec - Beljak / Klagenfurt - Villach	21,7%	22,1%	22,5%	22,8%	22,8%	23,3%	23,8%	24,4%
Zgornja Koroška / Oberkärnten	22,6%	22,9%	23,2%	23,5%	23,5%	24,0%	24,5%	24,9%
Spodnja Koroška / Unterkärnten	22,1%	22,3%	22,4%	22,5%	22,4%	22,7%	23,1%	23,5%
Avstrijska Koroška / Kärnten	22,3%	22,6%	22,9%	23,1%	23,1%	23,5%	23,9%	24,4%

Tabela 2: Starostna struktura prebivalstva na območju Karavank v Avstriji (2002 do 2009)

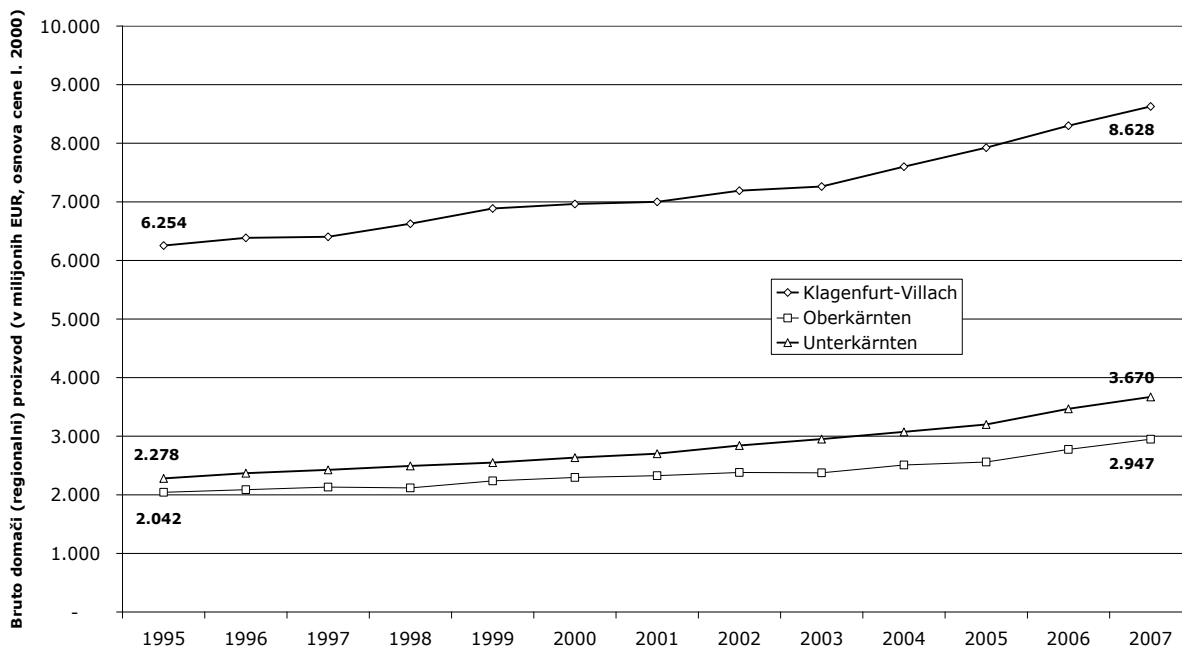
Vir: STAT (2010), lastni izračuni.

3.2 Gospodarski razvoj: bruto-regionalni proizvod in brezposelnost

Poleg demografskega razvoja predstavlja pomemben kazalnik regionalnega razvoja tudi gospodarski razvoj. Pri tem gre deloma za vzporedno potekajoče »steze«, ki vplivajo druga na drugo. V ekonomsko neprilicni regiji je vzgib zapustiti regijo primerljivo večji. Izseljevanje nadalje privede do tega, da v določeni regiji dela manj ljudi, zaradi česar se zmanjša regionalni dohodek.

Slika 3 kaže razvoj bruto regionalnega proizvoda regij na avstrijskem Koroškem med leti 1995 in 2007 (ob konstantnih cenah). Globlje regionalne členitve (na ravni okrajev ali občin) ni na voljo.

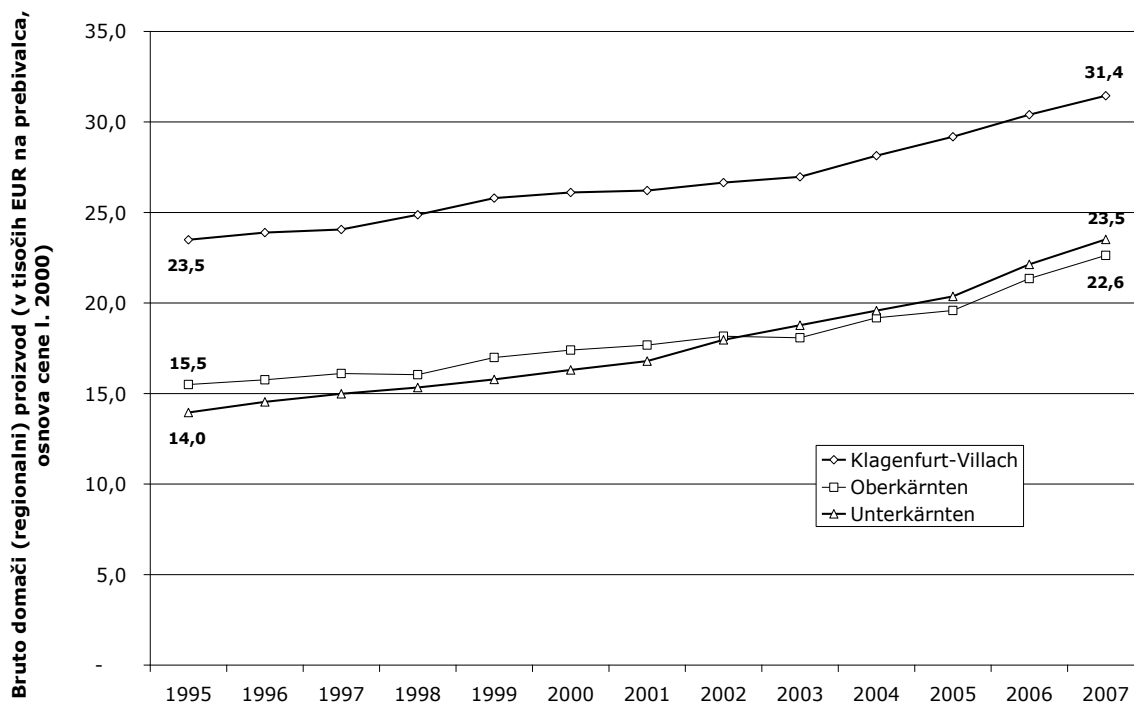

Slika 3: Bruto regionalni proizvod regij na avstrijskem Koroškem (v mio. EUR, cenovna osnova 2000)

Vir: STAT (2010), WIFO (2010), lastni izračuni.

Kot izhaja iz slike 3, osrednje območje avstrijske Koroške (Celovec - Beljak) šteje h gospodarsko najbolj dinamični regiji, medtem ko je na Zgornje (Oberkärnten) in Spodnjekoroškem (Unterkärnten) opaziti manjšo dinamiko in manjši delež gospodarskega učinka glede na celotno avstrijsko Koroško.

Za primerjavo produktivnosti regije je bolj primeren kazalec bruto regionalni proizvod na prebivalca. Slika 4 prikazuje, da v osrednjem območju avstrijske Koroški prigospodarijo približno 31.400 EUR na prebivalca, medtem ko na Spodnjekoroškem (podobno kot na Zgornjekoroškem) zaradi slabše gospodarske strukture proizvedejo le okrog 23.000 EUR bruto regionalnega proizvoda (na prebivalca).

Slika 4: Bruto regionalni proizvod regij na avstrijskem Koroškem (v tisočih EUR na prebivalca, cenovna osnova 2000)

Vir: STAT (2010), WIFO (2010), lastni izračuni.

Regijo avstrijsko Spodnjo Koroško, kamor sodijo karavanške občine, lahko absolutno gledano štejemo h gospodarskemu obrobju. Kot pa kaže tabela 3, je gospodarska rast na Spodnjem Koroškem (začnši na nižji ravni) nekoliko večja kot v osrednjem avstrijsko Koroškem prostoru. Sicer pa so razlike v regionalnem dohodku na osebo še vedno zelo izrazite.

	Celovec - Beljak / Klagenfurt-Villach	Zgornja Koroška / Oberkärnten	Spodnja Koroška / Unterkärnten
1996	2,11%	2,16%	3,92%
1997	0,29%	2,21%	2,46%
1998	3,47%	-0,73%	2,70%
1999	3,92%	5,67%	2,30%
2000	1,12%	2,62%	3,39%
2001	0,53%	1,34%	2,49%
2002	2,71%	2,41%	5,20%
2003	1,00%	-0,29%	3,87%
2004	4,64%	5,60%	4,16%
2005	4,29%	2,06%	4,12%
2006	4,73%	8,36%	8,35%
2007	3,96%	6,28%	5,83%

Tabela 3: Gospodarska rast regij na avstrijskem Koroškem (v %, 1996-2007)

Vir: STAT (2010), WIFO (2010), lastni izračuni.

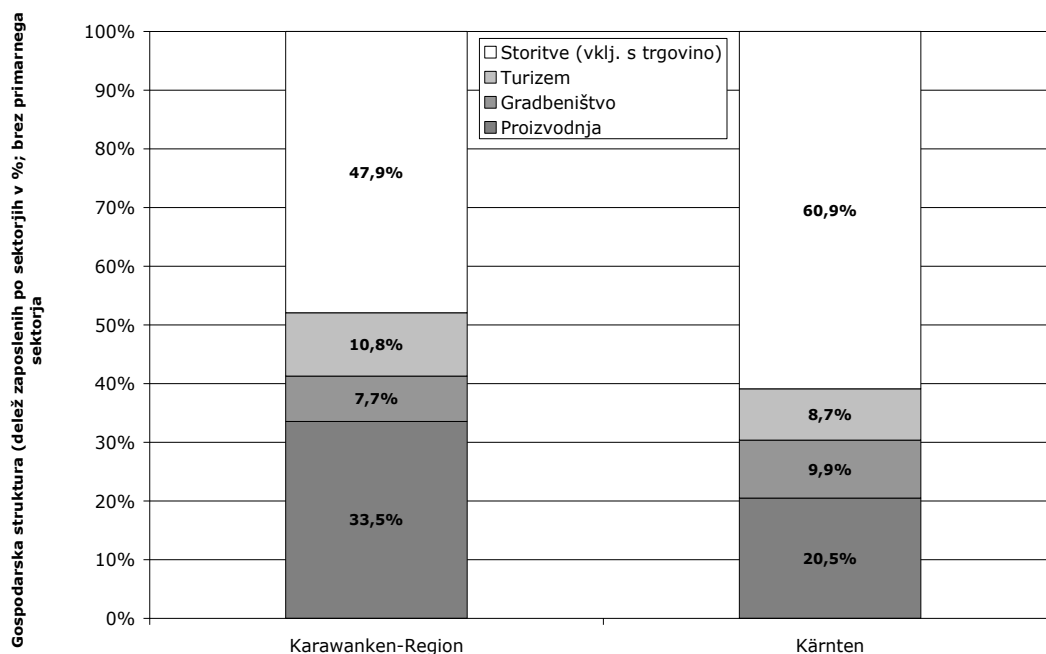

Delež brezposelnih je leta 2009 na avstrijskem Koroškem znašal okrog 8,1 %; na območju Karavank je delež brezposelnih nekoliko višji, kar kaže na obrobni položaj regije. Sčasoma je na avstrijskem Koroškem jasno opazna gospodarska in finančna kriza zadnjih dveh let tudi glede deleža brezposelnih. Skupno gledano je brezposelnost na območju Karavank nekoliko višja, kolikor je razvidno iz statistike (natančnejših informacij ni na voljo, ker delež brezposelnih ugotavljajo samo v okrajih s trgom delovne sile, ki deloma ustrezajo političnim okrajem, ne pa tudi na ravni občin).

3.3 Gospodarska struktura

Gospodarski učinek na območju Karavank, orisan v točki 3.2 je mogoče razložiti med drugim z različno gospodarsko strukturo. Ravno v dejavnostih, kjer izplačujejo nadpovprečne plače, osrednji koroški prostor nudi bistveno več zaposlitev (npr. javna uprava, sedeži podjetij, raziskovanje, razvoj in izobraževanje) kot obrobne regije.

Ta različna gospodarska struktura je ponazorjena na sliki 5. Izkaže se, da se je gospodarska struktura območja Karavank z razmeroma majhnim deležem storitvenega sektorja in temu primerno visokim deležem materialne proizvodnje le v majhnem obsegu prilagodila avstrijski Koroški in tudi avstrijski strukturi. V primerjavi se izkaže tudi določena prednost območja Karavank v rahlo nadpovprečnemu deležu zaposlenih v turizmu, kar že kaže na bistveni razvojni potencial, ki ga je potrebno še naprej razvijati.

Slika 5: Gospodarska struktura območja Karavank v primerjavi z avstrijsko Koroško regije (2001)

Deleži ne upoštevajo primarnega sektorja.

Vir: STAT (2010), lastni izračuni.

	Območje Karavank v Avstriji				Avstrijska Koroška	
	1973	1981	1991	2001	1991	2001
Proizvodnja	49,7%	49,3%	41,0%	33,5%	24,2%	20,5%
Gradbeništvo	9,1%	7,0%	7,6%	7,7%	10,2%	9,9%
Turizem	9,3%	9,6%	9,9%	10,8%	9,0%	8,7%
Storitve (vključno s trgovino)	31,9%	34,1%	41,5%	47,9%	56,6%	60,9%

Tabela 4: Deleži zaposlenih po sektorjih (1973 do 2001)

Vir: STAT (2010), lastni izračuni.

Zgoraj opisani razvoj počasne strukturne spremembe gospodarskih razvojnih pomanjkljivosti v regiji kaže tudi tabela 4, pri čemer je časovno gledano očitna tudi manjkajoča dinamika na področju turizma.

3.4 Obstoječi regionalni zgledi razvoja

Za tri subregije v bližini Karavank so doslej že izdelali regionalne zglede razvoja in sicer za Velikovec, regijo Carnica in Beljak (Koroški deželni urad za načrtovanje, 2007a, 2007b, 2007c). Zgledi razvoja so jedrnati in nagovarjajo bistvene razvojne smernice za posamezne regije. V zgledih za Rož (Rosental) ter za Velikovec, v zadnjem tudi izrecno, so v karavanški regiji kot bistveni cilji opredeljeni ohranjanje naravnega prostora in pestrosti krajine, kot tudi ekološke raznolikosti ter njihova trajnostna raba.

Pomembna oporna točka razvojnih smernic v karavanški regiji je torej, da je treba za regionalni razvoj zaščititi in trajnostno izkoristiti naravno dane potenciale (krajina, biološka pestrost). V poglavju "Gospodarstvo" so v razvojnem vzoru za Velikovec poudarjeni raba in izgradnja kompetenc na področju lesa kot surovine, ki spet zraste. Na področju turizma naj bi s sodelovanjem, skupnim trženjem ponudnikov ter z izgradnjo infrastrukture usmerjeno izkoriščali potencial naravnega prostora. V nasprotju z naravovarstvenimi cilji in s tem tudi v nasprotju z interesi trajnostnega razvoja na področju turizma je lahko razvojna perspektiva izgradnje cestnoprometne infrastrukture (tako regionalno kot nadregionalno).

4 Regionalni razvoj na območju Karavank v Sloveniji

4.1 Demografski razvoj

Podobno kot v prejšnjem 3. poglavju tudi 4. obravnavamo najprej demografski razvoj kot bistven kazalnik regionalnega razvoja. Razpoložljivost podatkov je omejena toliko, ker za Slovenijo kot tranzicijsko ekonomijo razni podatki še niso na voljo za daljša obdobja, oz. ravno na področju demografije spremembe ozemlja občin ter statistične klasifikacije otežujejo primerljivost podatkov za določen čas. (Tudi v Avstriji različni podatki v časovnih obdobjih pogosto niso neposredno primerljivi, pogoste so revizije podatkov za pretekla obdobja).

Iz spodnjih tabel (Tabela 5, tabela 6 in tabela 7) izhaja, da je ugotavljanje števila prebivalcev, ki živijo na območju Karavank v različnem času potekalo na različnih prostorskih ravneh. Štetje prebivalstva v letih 1991 in 2002 (Tabela 5 in tabela 6) se nanaša na občine.

Demografski razvoj ustreza demografskim spremembam v drugih evropskih državah, kot tudi v sosednji avstrijski Koroški. Skupno število prebivalcev v omenjenem času rahlo narašča (z izjemo regije Koroška, glejte sliko 6). Delež prebivalstva mlajšega od 30 let se stalno manjša, medtem ko se delež prebivalstva nad 60 let veča. Med regijami so rahle razlike, pri čemer je razvoj glede deleža mladega prebivalstva - kolikor je to razvidno iz podatkov - na območju Karavank (število prebivalcev, ki živijo v občinah, katere segajo na območje Karavank) v primerjavi s celotnimi regijami Gorenjsko, Savinjsko in Koroško nekoliko pod povprečjem (manjši delež mlajših od 30 let).

	<i>skupno</i>	<i>do 30 let</i>	<i>nad 60 let</i>	<i>do 30 let</i>	<i>nad 60 let</i>
Slovenija	1.965.986	846.232	317.706	43,0%	16,2%
Karavanška regija	114.616	50.393	16.939	44,0%	14,8%

Tabela 5: Število in deleži starostnih skupin v občinah na območju Karavank v primerjavi s Slovenijo (1991)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

	<i>skupno</i>	<i>do 30 let</i>	<i>nad 60 let</i>	<i>do 30 let</i>	<i>nad 60 let</i>
Slovenija	1.964.036	722.860	392.590	36,8%	20,0%
Koroška	73.296	28.102	13.338	38,3%	18,2%
Savinjska	253.574	96.070	47.326	37,9%	18,7%
Gorenjska	195.885	75.227	38.458	38,4%	19,6%
Karavanška regija	113.335	42.349	21.886	37,4%	19,3%

Tabela 6: Število in deleži starostnih skupin v občinah na območju Karavank v primerjavi s Slovenijo (2002)

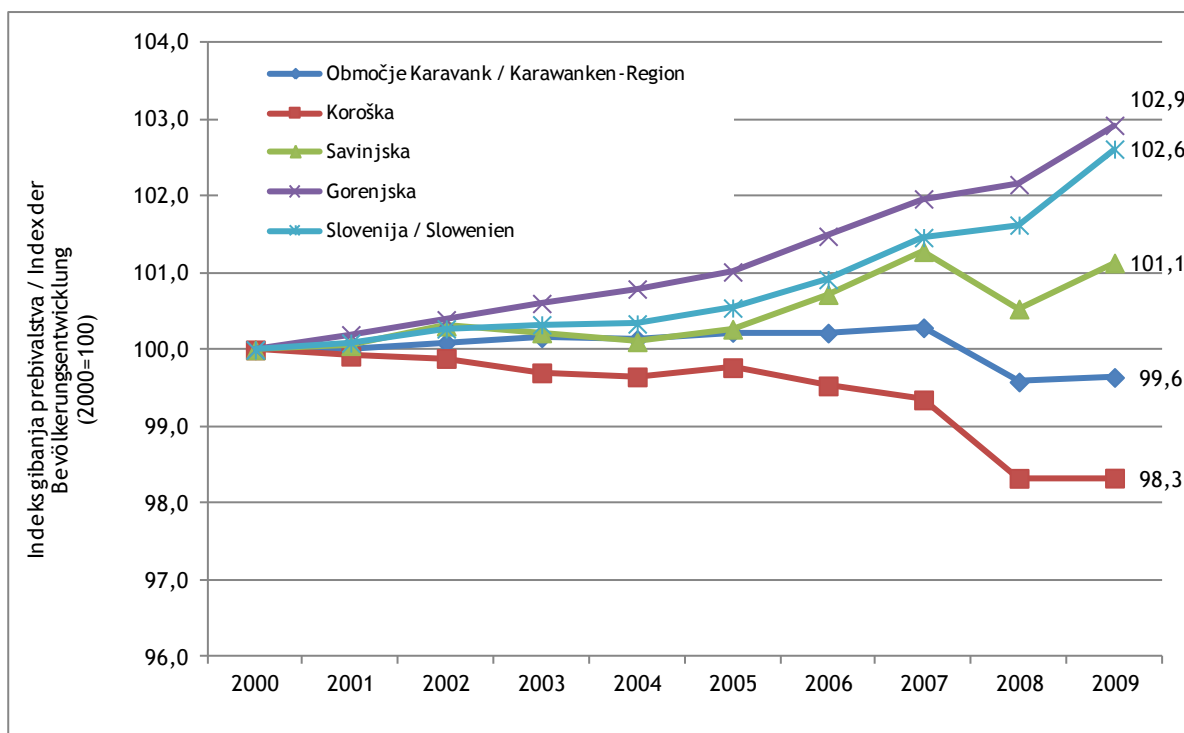
Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

skupno	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Slovenija	1.990.272	1.992.035	1.995.718	1.996.773	1.997.004	2.001.114	2.008.516	2.019.406	2022629	2.042.335
Koroška	74.077	74.016	73.994	73.855	73.816	73.905	73.729	73.594	72837	72.839
Savinjska	256.834	256.976	257.629	257.402	257.105	257.525	258.684	260.121	258201	259.741
Gorenjska	196.716	197.102	197.487	197.904	198.275	198.713	199.626	200.585	200952	202.470

Tabela 7: Gibanje števila prebivalcev po regijah na Gorenjskem (2000-2009)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

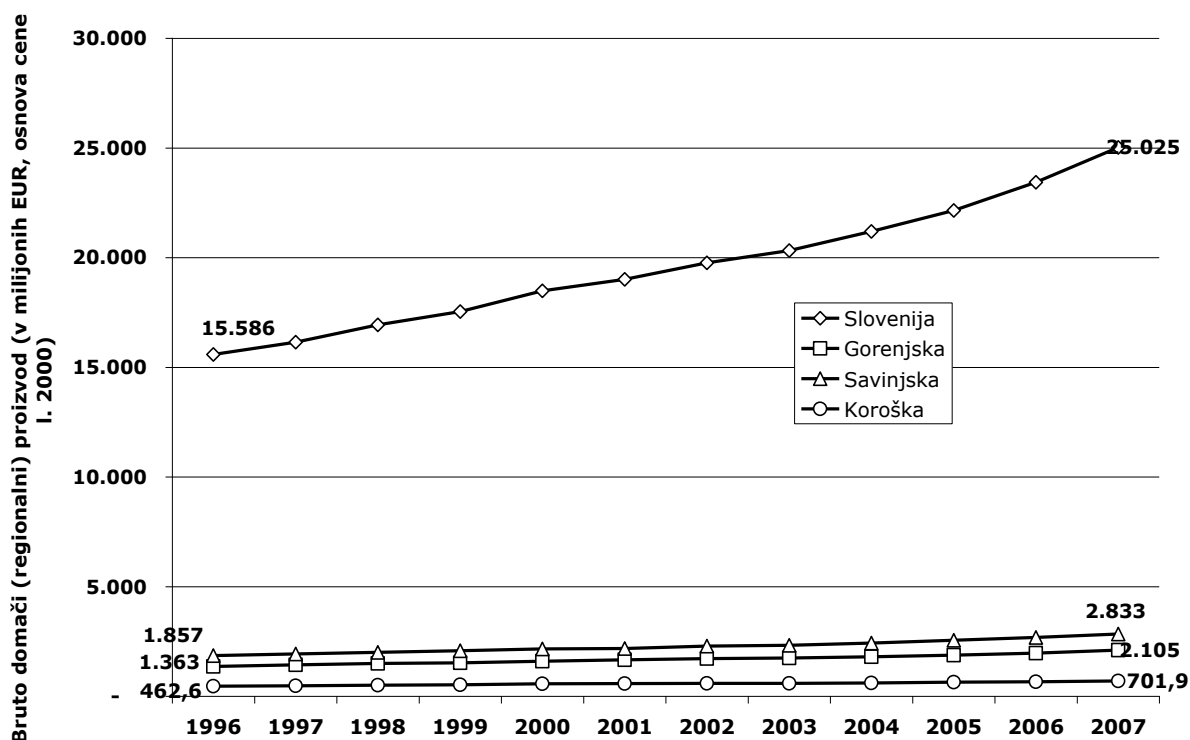
Slika 6: Indeks gibanja prebivalstva po regijah v Sloveniji (2000-2009)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

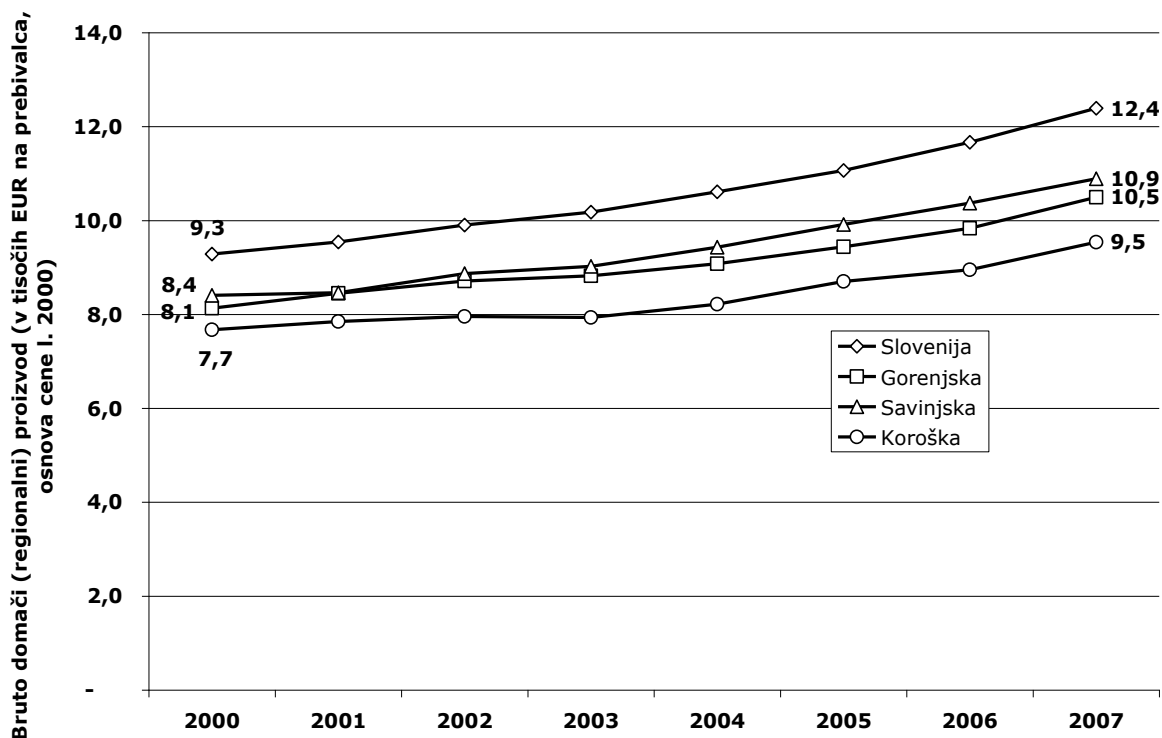
4.2 Gospodarski razvoj: bruto regionalni proizvod in brezposelnost

Gospodarski razvoj, izražen s kazalnikom bruto domačega oziroma bruto regionalnega dohodka kaže proces gospodarskega dohitevanja Slovenije in karavanške regije. Velika rast bruto domačega proizvoda je prikazana na Slika 7, kjer se izkaže, da v karavanških regijah pridelajo približno 20 % slovenskega bruto domačega proizvoda (globlje regionalne členitve npr. na ravni občin ni na voljo tako za Avstrijo kot za Slovenijo).

Slika 7: Bruto regionalni proizvod v slovenskih regijah (v mio. EUR, cenovna osnova 2000)
Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

Iz Slika 8 lahko sklepamo, da je bruto domači proizvod na osebo na območju Karavank okrog 20 % pod povprečjem za vso Slovenijo in znaša približno 11.000 EUR na osebo (pri tem je treba upoštevati negotovost podatkov, neposredna primerjava med proizvodom na osebo na avstrijskem Koroškem in na območju Karavank - tudi zaradi različne kupne moči - ni mogoče; ob izenačitvi kupne moči bi bil slovenski bruto domači proizvod občutno višji).

Slika 8: Bruto regionalni proizvod v slovenskih regijah (v tisočih EUR na prebivalca, cenovna osnova 2000)

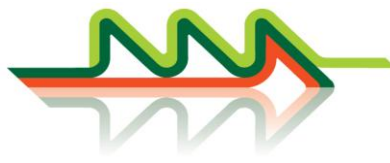
Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

	<i>Slovenija</i>	<i>Gorenjska</i>	<i>Savinjska</i>	<i>Koroška</i>
1997	3,57%	5,33%	3,75%	3,27%
1998	4,91%	4,43%	3,97%	5,55%
1999	3,57%	1,78%	3,63%	3,31%
2000	5,37%	4,81%	4,04%	9,13%
2001	2,85%	4,13%	0,75%	2,18%
2002	3,97%	3,29%	5,08%	1,32%
2003	2,84%	1,46%	1,61%	-0,45%
2004	4,29%	3,13%	4,42%	3,54%
2005	4,49%	4,19%	5,29%	6,01%
2006	5,81%	4,68%	5,09%	2,62%
2007	6,80%	7,19%	5,59%	6,34%

Tabela 8: Gospodarska rast slovenskih regij (v %, 1997-2007)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

Gospodarstvo na območju Slovenije in karavanških občin se (začnši na nižji ravni) razvija občutno bolj dinamično kot gospodarstvo avstrijske Koroške (tabela 8). Povprečna gospodarska rast je v Sloveniji med leti 1997 in 2007 znašala okrog 4,4 % na leto, območje Karavank tu z letnimi vrednostmi med 3,89 in 4,05 % nekoliko zaostaja (v časovnem obdobju od 1997 do 2007).

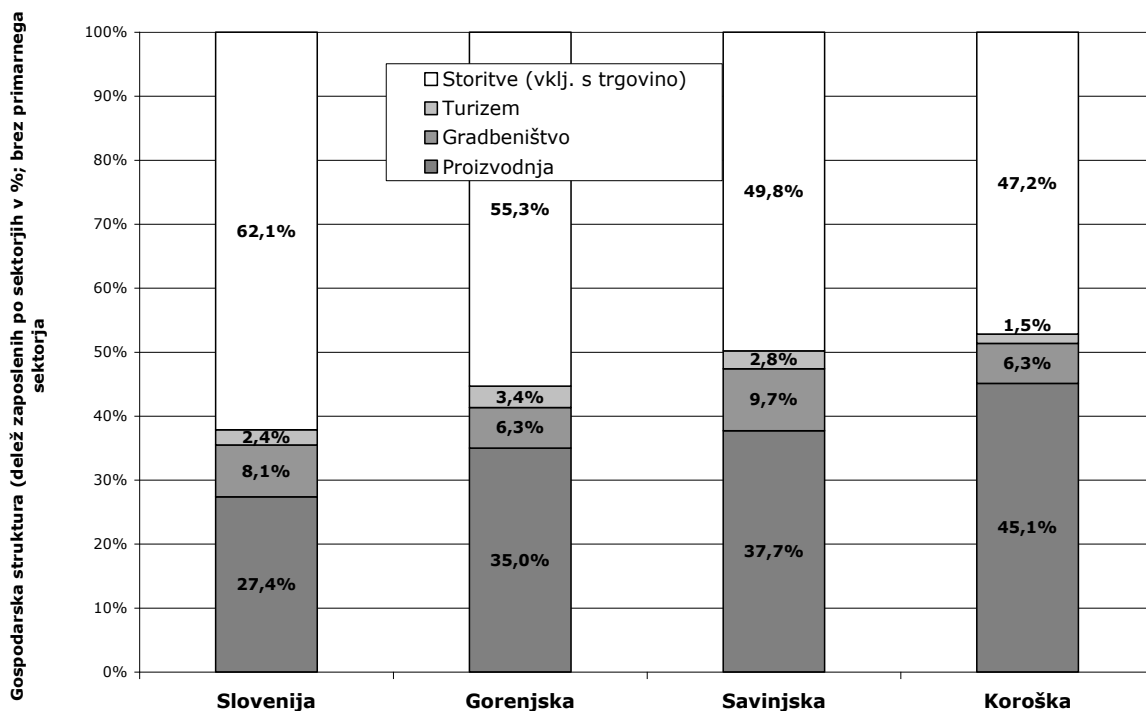

Kot posledica gospodarske in finančne krize je število brezposelnih v Sloveniji naraslo z 6,4 % (2008) na 9,1 % (2009). Brezposelnost je v letu 2009 znatno višja v regijah Koroške (10,9 %) in Savinjske (10,5 %).

Območje Karavank lahko torej podobno kot na avstrijskem Koroškem tudi v Sloveniji opišemo kot bolj obrobno regijo, z neugodno gospodarsko strukturo in nadpovprečno visoko stopnjo brezposelnosti.

4.3 Gospodarska struktura

Za oceno strukturnih sprememb so za Avstrijo na voljo samo regionalni podatki o številu zaposlenih v določeni panogi. V Sloveniji je gospodarska struktura natančneje in v daljšem časovnem poteku opisana na osnovi proizvodnje v posameznih panogah. Slika 9 natančno kaže katera gospodarska struktura prevladuje na območju Karavank oziroma skupno v slovenskem gospodarstvu. Podobno kot v obmejni regiji avstrijske Koroške je za gospodarsko strukturo slovenskega karavanškega območja značilna nadpovprečna proizvodnja materialnih dobrin in podpovprečno zagotavljanje storitev. V primerjavi z avstrijsko Koroško je očitno razmeroma majhen delež ustvarjanja vrednosti na področju turizma.

Slika 9: Gospodarska struktura območja Karavank v primerjavi s Slovenijo (2007)
Deleži ne upoštevajo primarnega sektorja.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

	<i>Slovenija</i>	<i>Gorenjska</i>	<i>Savinjska</i>	<i>Koroška</i>
<i>1996</i>				
Proizvodnja	30,3%	39,4%	39,8%	44,5%
Gradbeništvo	6,7%	5,2%	8,2%	5,3%
Turizem	2,4%	3,0%	1,9%	1,8%
Storitve (vklj. s trgovino)	60,6%	52,4%	50,0%	48,4%
<i>2001</i>				
Proizvodnja	30,2%	38,9%	39,3%	46,9%
Gradbeništvo	6,4%	5,1%	7,8%	4,4%
Turizem	2,4%	2,9%	2,8%	1,7%
Storitve (vklj. s trgovino)	61,0%	53,0%	50,1%	47,1%
<i>2007</i>				
Proizvodnja	27,4%	35,0%	37,7%	45,1%
Gradbeništvo	8,1%	6,3%	9,7%	6,3%
Turizem	2,4%	3,4%	2,8%	1,5%
Storitve (vklj. s trgovino)	62,1%	55,3%	49,8%	47,2%

Tabela 9: Deleži proizvodnje po sektorjih v regijah v Sloveniji (1973 do 2001)

Deleži ne upoštevajo primarnega sektorja.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

Deleži ne upoštevajo primarnega sektorja.

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2010), lastni izračuni.

Tabela 9 kaže časovni razvoj strukturnih sprememb med leti 1996 in 2007. Izkaže se, da se je gospodarska struktura v Sloveniji v tem časovnem obdobju le počasi spreminjala, medtem ko so bile karavanške regije podvržene procesu dohitevanja; deloma se je število nujenih storitev zmanjšalo, medtem ko gradbeništvo v regijah ni nadpovprečno pomembno.

4.4 Obstoječi regionalni razvojni vzori

Obstoječi razvojni koncept za Slovenijo sprva izhaja iz tega, da je podlaga prostorskega razvoja varstvo naravne pestrosti (biodiverzitet) v karavanški regiji. V ustreznih gradivih po eni strani območje Karavank velja za bistveno v slovenskem naravnem prostoru, po drugi strani pa so poudarjena čezmejna prizadevanja za varstvo narave in potenciali za regionalni razvoj, ki izhajajo iz njih (Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, 2004).

Za statistično regijo Gorenjsko, ki predstavlja pomemben delež celotnega območja Karavank, se že v viziji regionalnega razvoja sklicujejo na okolje, varstvo narave in alpsko okolje: "Gorenjsko gradimo kot skupnost ki s svojim zdravim alpskim okoljem omogoča naše delo, življenje... Združujemo svoj človeški, naravni, kulturni in razvojni potencial, da bi se pridružili najuspešnejšim alpskim regijam." (BSC Kranj, 2010).

Tretji cilj razvojnega koncepta konkretizira to vizijo v smislu ustvarjanja visoke kakovosti življenja na osnovi naravne pestrosti in naravnih potencialov. Osrednja elementa te strategije sta turizem in trajnostni razvoj.

Druga pomembna regija v katero segajo Karavanke, Koroška, ima prav tako izdelane razvojne smernice. Eden najpomembnejših strateških ciljev je razvoj turistične regije, ki gradi na kulturnih in naravnih potencialih (RRA Koroška, 2010).

5 Kot povzetek analize: prednosti in pomanjkljivosti karavanške regije

Na osnovi socio-ekonomske ocene, regionalnih vzorov, študije o vrednotah naravnega prostora (Skoberne, 2011), raziskave o identiteti (Merkac & Zollner 2011) in strokovne delavnice je mogoče regijo kot povzetek orisati kot sledi.

5.1 Prednosti

Zelo ugoden okvirni pogoj je položaj regije med dvema gospodarskima centroma z osjo Celovec - Beljak na avstrijski strani in osjo Ljubljana - Kranj na slovenski strani. Lega hribovja kot daleč ven moleča ostroga Alp v položnejšo okolico pogojuje veliko prostorsko dominantnost Karavank (veliko "moč sevanja").

Naravni viri v Karavankah so zelo pestri, spričo obdajajoče urbanizacije in globalnega razvoja njihova vrednost stalno narašča. Tu so v veliki meri še prisotne naravne pokrajine, čista voda, sonaravni gozdovi, pestrost geoloških oblik, visoka biodiverziteteta itn. in tvorijo močno nasprotje urbanim okoljem z močnim antropogenim vplivom.

Še ena prednost je kulturno in zgodovinsko bogastvo regije (medkulturna regija z evropsko zgodovino). Kot primer lahko navedemo UNESCO-vo priznanje kot nesnovna kulturna dediščina (*Intangible Cultural Heritage*). Izhodišče za turistični razvoj je dano (delež turističnega sektorja je primerljivo dober), prav tako je treba omeniti širok spekter manjših ponudnikov (podjetij) različnih storitev in izdelkov.

5.2 Slabosti

Dolga vzdolžna razdalja (približno 120 do 130 kilometrov) in deloma velik učinek gorske verige kot pregrade pogojujeta razdrobljenost območja in nastanek različnih delnih identitet. Zato karavanško regijo sicer razumemo kot enotno naravno regijo, ne pa tudi kot regijo življenjskega prostora, (od zunaj) jo razumemo kot enotno rekreacijsko regijo, vendar ne kot strnjen gospodarski prostor. Napredovanje neugodnih socio-ekonomskih razvojnih trendov (dnevni migranti, upad prebivalstva oz. izseljevanje, izguba infrastrukture itn.) pogojujejo neugodne predispozicije za regionalni gospodarski razvoj.

Končno Karavank niti gospodarsko niti pri načrtovanju nihče ne razume kot enotno, združeno razvojno območje. To se izraža na primer v številnih posamičnih projektih in dejavnostih, ki ne puščajo vedno "trajnega vtisa" in niso dobro usklajeni med seboj. Poleg tega se to kaže tudi v pogosto manjkajočem upoštevanju prostorskega okolja načrtov (Karavanke kot obrobna območja).

5.3 Priložnosti

Velika priložnost se ponuja na področju izgradnje funkcije bližnje rekreacije kot prostor za razne pristočasne dejavnosti, počitek, oddih, premišljevanje ali umik med urbanimi središči (blagi ekoturizem s pohodništvom, sprehodi, ribištvo, wellnessom itn.). S pospešenim in okrepljenim sodelovanjem, ki presega meje regije in države, bi lahko zagotovili pestro, celoletno in zelo kakovostno celostno ponudbo.

Še en način ovrednotenja je trajnostno pridobivanje, obogatitev in oplemenitenje (obnovljivih) naravnih virov (les, voda, izviri, sonce, gorsko seno, kamnine itn.), ki so lahko uporabni v urbanih središčih ("črpalka naravnih virov" za mesta). To bi lahko privedlo do naselitve novih podjetij.

Bogastvo naravnega prostora spodbuja za razvoj integrativnih konceptov varovanih območij, s pomočjo katerih se lahko regija ali deli nje daljnosežno in obsežno razvijajo naprej. Iz zgodovinskega vidika je regija del več tisoč kilometrov dolgega Zelenega pasu. Kot kulturni talilni lonec lahko območje Karavank razumemo kot vezni člen med dvema - na zahodnem robu celo med tremi evropskimi kulturami (germanska, slovanska oz. dodatno romanska).

Posebej dobro je izražena želja po čezmejnem sodelovanju. Ponujajo se priložnosti na evropskem trgu, če se regija najprej definira in uveljavi kot taka (krovná blagovna znamka) in se skupaj s sosednjimi regijami (npr. Triglav) soudeleži trženjskih dejavnosti.

5.4 Nevarnosti

Z nadaljnjim, deloma globalno zaostrenim napredovanjem neugodnega socio-ekonomskega razvoja bi lahko prišlo do velikih zožitev zmogljivosti. Ovira za celosten in v širino naravnan razvoj, katere pomena ne kaže zanemariti, je neenotno, komajda še kolektivno dojetanje regije in še vedno obstoječe "omejitve v glavah". Poseben poudarek mora biti na razvoju od znotraj navzven (razvoj identitete).

Globalni trendi imajo v obrobni regiji še toliko bolj uničujoče posledice. Tako je območje Karavank tudi zelo povezano z globalnim razvojem, ki ga je težko pravilno oceniti. Možna posledica je lahko obsežno izseljevanje.

Razdrobljenost (točkovno vlaganje, interesi posameznih podjetij, nezadostno združevanje moči itn.) že tako ali tako primanjkuje virov bi lahko že kmalu privedlo do poslabšanja stanja. Politika in načrtovanje, ki bosta Karavanke z obeh strani meje še naprej obravnavala kot obrobno območje, bi lahko občutno skalila obe za prihodnost. Če se Karavanke ne bodo kmalu pomaknile v središče čezmejnega sodelovanja, grozi še nadaljnja izguba identitete in blagostanja. Lahko bi propadle v neoživljeno stanovanjsko območje, v katerem bo civilno družbeno življenje postopno zamrlo.

6 Razvojne strategije, niše, potenciali in priporočila

Kot nadaljevanje prejšnjih poglavij smo poskušali podati pregled čez ves spekter načelnih razvojnih smernic za regijo. Pri tem smo si zamislili pet scenarijev, ki prehajajo drug v drugega in segajo od:

- „Nedotaknjena narava“ (divjina, „pasivna sanacija“) prek
- „urejenega umika“ (zavestno razpuščanje izbranih infrastruktur itn.),
- „naprej kot doslej“ (razmeroma pasivno, usmerjenost v posamezne projekte, priznavanje demografske spremembe itn.), prek
- “integrativnega (malo) regionalnega razvoja“ (aktivno, fokus na bližnji okolici, dodajanje vrednosti itn.) vse do
- „mednarodnega akterja“ (gospodarski značaj, futurizem, velika vlaganja, velika znamka).

"Integrativni (malo) regionalni razvoj" - pa tudi če s tekočimi prehodi in / ali prekrivanji - je iz današnjega vidika verjetno najbolj obetaven scenarij. Ta scenarij se v mnogočem ujema z izvedbami čezmejnega osnovnega načrta za avstrijsko Spodnjo koroško (Urad koroške deželne vlade, 2005). Bistvene postavke karavanško usmerjenega čezmejnega razvoja (strategije, niše, potenciali) so naslednje:

- **Oblikovanje identitete in krepitev občutka pripadnosti regiji:** Regija kot odslkava kolektivnega ukvarjanja s prostorom (Narodoslawsky, 2009) stoji in pade zaradi odnosa akterjev do življenjskega prostora, ki ga živijo. Predvsem številne delne regije, pa tudi celotno regijo je treba razviti "navznoter" (oblikovanje identitete, občutka lastne vrednosti, avtentičnosti). Razvoju močne celotne karavanške regije so v smislu enotnega življenjskega in gospodarskega prostora zaradi določenih okvirnih pogojev (velika usmerjenost navzven - privlačna moč središč, razne pregrade, npr. prostorsko, zgodovinsko itn.) postavljene razmeroma ozke meje.
- **Koncept majhnih regij in oblikovanja blagovnih znamk:** Koncept malih regij predstavlja možno pot prav za Karavanke. Pri tem se več občin, ki v več pogledih tvorijo približno enoto, združi v podregijo za skupno obravnavo. Te male regije s svojimi individualnimi tržišči se lahko spet združijo pod nadregionalno krovno znamko. Uvedba procesa nastajanja znamk spodbuja enotno regionalno trženje. Tekom postopka za soudeleževanje občanov bi lahko bil prvi strokovni korak razvoj vizije.
- **Politika ovrednotenja:** kot je predstavljeno na primer v štajerski vulkanski pokrajini (Krotscheck et al. 2007, Krotschek & Ober 2009), je treba razvoj neke regije zgraditi na obstoječih prednostih in priložnostih. Osredotočanje na to, "kar je v regiji, kar regija zmore" združuje moči in vire, pridobiva svojo inovativno in razvojno moč "iz lastnih virov" (notranja ali intrinzična motivacija) in zato deluje pristno. Osnovno

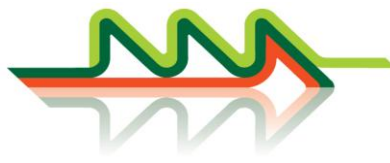

načelo strategije je raba naravnih virov in obenem varovanje in zagotavljanje le teh za prihodnje rodove.

- **Raznoliki maloregionalni pristopi, nadrejena izhodiščna osnova.** Raznolikost regije je ena njenih bistvenih značilnosti, zato se mora odražati tudi v razvojni strategiji regije. Ustrezno delnim regijam Karavank so lahko raznoliki tudi izrazi, ki zadevajo razvojne pristope, strukture, trženje, nišne izdelke itn. Pri tem je važno le, da se vsi pristopi odražajo v skupnem konceptu za Karavanke (vizija, cilji).
- **Povezovanje ustreznih akterjev in vzpostavljanje sodelovanja:** vsak nadaljnji razvoj je odvisen od čim širšega soglasja in pripravljenosti za sodelovanje najrazličnejših akterjev, bodisi med podjetji, različnimi sektorji, regijami ali tudi državami. Pri tem eden od kriterijev uspeha za regionalni napredek ni konkurenca, temveč delitev znanja in izkušenj. Tekom tega projekta ustanovljeno združenje "Prijetelji Karavank" bi lahko bistveno prispevalo k povezovanju v mrežo.
- **Dolgoročnost:** za trajnostni razvoj je odločilen dejavnik čas. Pri tem je treba hitrost razvoja prilagoditi potencialu za spremembe v regiji (strukture, tematska prežetost, identiteta itn.); če gre prehitro, regija ne more slediti; če gre prepočasi, se kolo sprememb ne zavrti. Vsekakor je treba računati z več leti, deloma desetletji, da bodo vidni prvi dosežki. Globokosežen in trajnosten regionalni razvoj lahko poteka le korakoma, dosledno in v daljših časovnih obdobjih.
- **Sprejetje osnovnega sklepa politike in načrtovanja:** skupen prostorski razvoj ima možnost obstoja le v primeru, da politika in načrtovanje na obeh straneh meje Karavank ne razumeta več kot obrobje, temveč kot vezni člen čezmejnega regionalnega razvoja. Sem sodijo med drugim tudi krepitev pozitivnega vzdušja medsebojnega spoštovanja, pospešeno usklajevanje različnih načrtovalskih in razvojnih dokumentov na vseh ravneh, ali postavitev celostnega okvirja za spodbujanje in financiranje ter izoblikovanje projektov. Kot odločilne kriterije razvoja bi bilo treba upoštevati tudi preglednost, soudeležbo občanov, trajnost, podporo glavnim točkam itn.
- **Karavanke kot "točka privlačnosti" - razvojna strategija za turizem in gospodarstvo prostega časa:** območje je nadvse primerno za bližnji oddih in kraj za umik. Blagi turizem že zdaj predstavlja eno najpomembnejših opornih točk karavanske regije. Zgled za turizem v Karavankah, usklajen z obstoječimi zgledi (npr. Bela knjiga turizem na avstrijskem Koroškem (OGM 2005), razni regionalni vzori) bi lahko v gorišče postavljala dejavnosti in tako predstavljal tudi odločilen okvir za ravnanje deželnih uradov (prostorski načrt, kmetijstvo ali kultura). Sodelovanje in partnerstvo je treba razvijati naprej in tako slediti nadregionalni in čezmejni strategiji turizma.
- **Karavanke kot "točka izžarevanja" - obzirna uporaba naravnih virov.** Poleg pristopa, da lahko obiskovalci pridejo na območje in se napolnijo z življenjsko energijo, si je mogoče zamisliti tudi trajnostna priprava in razdelitev raznolikih naravnih virov v

urbana središča. Karavanke bi lahko umestili kot "črpalko za energijo". Preveriti bi bilo treba razpoložljivost posameznih lokalnih gradnikov obnovljive energije (biomasa, voda, sonce, geotermalna energija itn.). S trajnostno rabo virov v Karavankah je mogoče na obeh straneh meje izkoriščati gospodarski potencial bližnjih središč. Potrebam občutljivih območij, kot so to zaščitena območja, je potrebno ustrezno ugoditi.

7 Dodatek in sezname

7.1 Primeri čezmejnih programov, znamk in dejavnosti

Med obema deželama, Slovenijo in Avstrijo, obstajajo številne oblike gospodarskega sodelovanja na področju turizma in regionalnega razvoja. Sodelovanje med državama se je predvsem s pristopom Slovenije k Evropski uniji odločilno razcvetelo. Kot primer Operativni program Slovenija - Avstrija 2007-2013, katerega cilj je krepitev gospodarske in socialne koherence v Evropski uniji s pomočjo spodbujanja čezmejnega sodelovanja in uravnotežene prostorske razvojno-strukturne izgradnje. V nadaljevanju je za ponazoritev po abecednem vrstnem redu navedenih nekaj projektov:

- ADVENTURE PETZEN: razvoj Pece kot čezmejne doživljajske gore
- AIN-DJN: čezmejni turizem brez ovir
- CROSS INNO čezmejno omrežje za inovacije in tehnološko sodelovanje
- CULTH:EX CAR-GOR - varovanje in ohranjanje kulturne dediščine
- Ecojoints - Skupna podjetja za okolje in gospodarstvo - Slovenija
- EFFICIENT EFFECTIVE SMART: Competence Region Renewable Energies and Sustainable Technologies
- EURESUN Efficient use of renewable energy for a sustainable nature
- FUTURE IDEAS KARAWANKS: inovativni, trajnostni razvoj podjetij
- GEOPARK: čezmejni geopark med Peco in Košuto
- GOAL: aktiviranje skupnih čezmejnih akcij pri naravnih in drugih nesrečah
- GREMA - čezmejni vzorčni načrt za južno Koroško
- Grenzenlos - Brezmejnost: kulturni projekt med avstrijsko Koroško in Slovenijo
- Hemma-Pilgerweg: romarska pot sv. Eme Krške
- Medregijski učni program s sodelovanjem Kärnten/Koroška
- Karafish: višinsko vlaganje potočne postrvi in pojavljanje kaplja v Karavankah
- No borders for clean Energy (Klima ohne Grenzen - podnebje brez meja) - čezmejno sodelovanje v okviru zaščite podnebja (Fair Trade, ekološko kmetijstvo, obnovljivi viri energije), prenos znanja
- NATURE EXPERIENCE: sodelovanje zaščitenih območij Slovenije, avstrijske Koroške in avstrijske Štajerske
- REACT : "Turistični biser Karavanke"
- SEPiRAP - Sustainable Energy Project interRegional Action Programme (marec 2003 do oktober 2004)
- SOSED/NACHBAR - sodelovanje med lokalnimi mediji
- TRANSTHERMAL - Geotermika vzhodnih Alp, hidrogeologija Karavank, odsek Peca (januar 2002 - november 2003)

Popoln seznam ter podroben opis je na voljo na spletnem naslovu: http://www.si-at.eu/projects_de.

Trenutno ni krovne ali skupne blagovne znamke za regijo Karavanke. Je pa nekaj regionalnih združenj, ki združeno pod eno znamko oglašajo turistične dejavnosti in regionalne proizvode. Karavanke so v pristojnosti naslednjih regionalnih združenj:

- Regionalne razvojne agencije Gorenjske, Koroške in Savinjske, ki mejijo na Karavanke, se ukvarjajo predvsem z razvojem in spodbujanjem regionalnega in lokalnega gospodarstva, socialnega področja, s tehnološkim razvojem ter prostorskim načrtovanjem. Gre za neprofitne in nevladne organizacije. Morebitni dobički se neposredno vlagajo v razvojne programe in projekte.
 - Regionalna razvojna agencija Gorenjske (BSC Kranj) na primer je agencija za regionalni razvoj in regionalna ustanova za podporo gospodarskega razvoja ter razvoja podjetij na Gorenjskem. BSC Kranj ima vlogo veznega člana med podjetji, občinami, ustanovami, organizacijami, ministrstvi in drugimi institucijami.
- Na avstrijskem Koroškem se združenja Carnica Region Rosental, Društvo za regionalni razvoj Južne Koroške, Regionalni menedžment Lavanttal - Labotska dolina ter primestna regionalna kooperacija Beljak trudijo za vidike trajnostnega razvoja v Karavankah. Zaradi geografske lege je bistveno polje dejavnosti v čezmejnem sodelovanju.
 - Koroško združenje „Regionalverein Carnica Rosental“ na primer, ki se mu je pridružilo deset občin, deluje kot koordinator in organizator inovacij za uporabo endogenega potenciala regije in izboljšanje gospodarskega položaja. Pod njegovim okriljem tržijo proizvode iz regije na vseh tematskih področjih (turizem, kmetijstvo, umetnost & kultura idr.).
 - „Združenje regionalni razvoj Južne Koroške“ obsega osem občin in sledi naslednjim ciljem: razvoj in trženje skupnih gospodarskih con na primerni lokaciji, uporaba obnovljive energije, nadaljnji razvoj obsežne kulturne ponudbe, uveljavitev turistično naravne regije, primerne za trženje, izgradnja prometne infrastrukture, ki ustreza potrebam ter ustvarjanje vrednosti v kmetijstvu in gozdarstvu z močnejšim sodelovanjem, razvojem izdelkov, oplemenitenjem, trženjem, izobraževanjem in dodatnim šolanjem ter diverzifikacijo.

Mnogo je primerov partnerskega sodelovanja, delovnih skupnosti in nadrejenih pobud, ki se nanašajo na Karavanke. Na primer:

- Delovna skupnost Alpe Adria: 20. novembra 1978 so v Benetkah ustanovili delovno skupnost Alpe-Adria. Predsedniki vlad Bavarske, Furlanije-Julijske krajine, Koroške, Hrvaške, Gornje Avstrije, Salzburga (aktivni opazovalec), Slovenije, avstrijske Štajerske, in Veneta so podpisali skupno izjavo, v kateri so določeni neformalni prijateljski odnosi med obmejnimi regijami in organizacija z jasno definiranimi nalogami in cilji.
- Društvo „Grenzenlos - Brezmejno“: društvo si prizadeva za sodelovanje s sosednjima deželama Italijo in Slovenijo, tako v turizmu kot na področju kulture. Poudarki v sodelovanju med avstrijsko Koroško, Slovenijo in Furlanijo-Julijsko krajino so trenutni projekti, kot denimo romarska pot sv. Eme Krške, Transromanica in izgradnja že obstoječih regionalnih povezav.

- Društvo brezmejna Koroška. Društvo vidi največje priložnosti za prihodnost v intenzivnem sodelovanju onkraj meja, pred vsem s sosedama Slovenijo in Italijo. Društvo organizira prireditve, med drugim so letos razpisali natečaj "Brezmejna Koroška" za zbiranje zamisli.
- Koroška kmetijska zbornica ima koordinatorja za čezmejno sodelovanje (INTERREG, LEADER). Od leta 1997 naprej urad za svetovanje in storitve skupaj z uradom Koroške deželne vlade (odd. 10 L - Kmetijstvo) koordinira dejavnosti s partnerji v Sloveniji in Italiji.
- Slovenska gospodarska zbornica je krovno združenje slovenske narodnostne skupine na avstrijskem Koroškem in se zavzema med drugim tudi za spodbujanje skupnega gospodarskega prostora Alpe-Jadran.

7.2 Seznam literature in virov

Amt der Kärntner Landesregierung (2005): Grenzüberschreitender Masterplan für Unterkärnten. Interreg Projekt GREMA.

BSC Kranj (2010). Regional Development Programme for the Gorenjska Region. BSC Kranj, Kranj (www.bsc-kranj.si, 12 April 2010).

Eigner, Ch., Krotscheck, Ch., Narodoslowsky, M., Ober, J., Ritter, M., & Wlattnig, W. (Hrsg.) (2009). Zukunft: Regionalwirtschaft! Ein Plädoyer. 356 S.

Krotscheck, Ch., Schmidt, R., Ober, J., Lenz, B., Gerstl, B., Fend, M., Wlattnig, W. (2007). Politik der Inwertsetzung. 12 Entscheidungen zur Überwindung der Zuvielisation. 109 S.

Landesplanung Kärnten (2007a). Völkermarkt: Raum für gemeinsame Entwicklung. Abteilung 20, Amt der Kärntner Landesregierung, Klagenfurt.

Landesplanung Kärnten (2007b). Raum Villach: Raum sichern und gestalten. Abteilung 20, Amt der Kärntner Landesregierung, Klagenfurt.

Landesplanung Kärnten (2007c). Carnica-Region Rosental: Räume für Tradition und Zukunft schaffen. Abteilung 20, Amt der Kärntner Landesregierung, Klagenfurt.

Merkac, Št. & Zollner, D. (2011). Facetten der Identität in den Karawanken. Studie im Rahmen des Interreg-Projektes "karawanks@future.eu"

Ministry of the Environment, Spatial Planning and Energy (2004). Spatial Development Strategy of Slovenia. Office for Spatial Planning, Ljubljana.

Narodoslawsky, M. (2009). Die Region - Versuch einer Definition. In: Eigner, Ch., Krotscheck, Ch., Narodoslowsky, M., Ober, J., Ritter, M., & Wlattnig, W. (Hrsg.) (2009). Zukunft: Regionalwirtschaft! Ein Plädoyer.

RRA Koroška (2010). Regional Development Programme for the Koroška Region. RRA Koroška, Dravograd (www.rra-koroska.si, 15 April 2010).

Skoberne, P., M. Getzner, H. Kirchmeir, 2011: Analiza naravnih značilnosti na območju Karavank. INTERREG IV A Slovenija-Avstrija, projekt Karavanke@prihodnost.eu; Gospodarjenje z naravo v evropski regiji prihodnosti, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana.

STAT (2010). ISIS-Datenbank, Auszug. STAT (Statistik Austria), Wien.

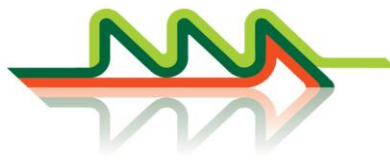
Statistisches Amt der Republik Slowenien (2010). Datenbankauszug, www.stat.si. Ljubljana.

WIFO (2010). WIFO-Datenbank, Auszug. WIFO (Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung), Wien.

7.3 Dodatna literatura

Abels, H. (2006). Identität. Über die Entstehung des Gedankens, dass der Mensch ein Individuum ist, den nicht leicht zu verwirklichenden Anspruch auf Individualität und die Tatsache, dass Identität in Zeiten der Individualisierung von der Hand in den Mund lebt. Wiesbaden VS Verlag

Amt der Kärntner Landesregierung (2005). Grenzüberschreitender Masterplan für Unterkärnten. Interreg Projekt GREMA

Bäuerliche Bildungsgemeinschaft/ Kmecka izobraževalna skupnost (2010). Leben in den Karawanken 2020/ Življenje v Karavankah 2020. Präsentationsunterlagen aus dem Fachsymposium in Tainach/Tinje.

Brenčič, M. (2008): Podzemne vode Karavank: skrito bogastvo = Grundwasser der Karawanken = versteckter Schatz / Mihael Brenčič,; Walter Poltnig. - Ljubljana : Geološki Zavod Slovenije, . - 143 S. + 2 gef. Kt.

Burtscher, S. (1999): Regionale, nationale und europäische Identität: Ergebnisse eines Lehr-Forschungsprojektes in der Steiermark, Vorarlberg und Wien / erstellt von: Simon Burtscher, Projektltg.: Max Haller - Graz : Inst. f. Soziologie an d. Karl-Franzens-Univ., - X, 347 Bl.

Frank, G. (1991). Der Urwald "Selkacher Teil" in den Karawanken. Naturschutz in Kärnten 12, 275.

Hausmann, J. (1992). Stärkung und Ausbau regionaler Identitäten: Perspektiven und Chancen einer Kulturpolitik nach 1992 / [Red. Jörg Hausmann ...]. - 1. Aufl. . - Hagen : Kulturpolitische Ges., 107 S.

Hettlage, R., Vogt, L. (Hrsg.) (2000): Identitäten in der modernen Welt. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Institut für Angewandte Ökologie (Komposch, C., Kowatsch, J. & Jungmeier M.), (1996). Biosphären - Region Südöstliche Kalkalpen. Naturschutzkonzept Gebiet Karawanken-Steiner Alpen als Grundlage des bilateralen Entwicklungsprogrammes AT-SLO im Rahmen Gemein

Jungmeier, M., Komposch, C. & Kowatsch, J., (1996). Der Naturraum der Karawanken und Steiner Alpen. Kärntner Naturschutzberichte Band 1/96, 70-76.

Jungmeier, M., Plaimer, P., Hartmann, G., Zollner, D. & Lieb, S. (2006). Sondierungsgespräche Naturparkentwicklung Karawanken. Tätigkeitsbericht. Im Auftrag von: Verein Regionalentwicklung Südkärnten, Bearbeitung: E.C.O. Institut für Ökologie, Klagenfurt,

Jungmeier, M., Zollner, D., Herzog, E. & Unglaub, R. (2003). Naturparkstudie Karawanken. Teil 1: Machbarkeitsstudie Verein Regionalentwicklung Südkärnten, Bearbeitung: E.C.O. Institut für Ökologie, Klagenfurt, 59 + Anhang.

Keusch, C., Kirchmeir, H. & Jungmeier, M. (2010). Zwischenbericht - Karawanken-Heu - Im Rahmen des Projekts karawanken@future.eu - Naturbasierte Wirtschaft in der europäischen Zukunftsregion Karawanken , Bearbeitung: E.C.O. Institut für Ökologie, Klagenfurt, 12 S.

Kirchmeir, H. & Jungmeier, M. (2001). Grossräumige Waldbewertung aus naturschutzfachlicher Sicht für die Modellregion Karawanken. In: UMWELTBUNDESAMT (HRSG.): WaldNaturSchutz - Workshop zum Thema "Geschützte Wälder in Österreich" UBA Tagungsberichte Confer

Kirchmeir, H., & Jungmeier, M. (2000). Naturraumkarte Karawanken und Steiner Alpen. Studie im Auftrag von: Amt der Kärntner Landesregierung Abt. 20, Unterabteilung Naturschutz. ARGE Südöstliche Kalkalpen (Hrsg.), Bearbeitung: E.C.O. Institut für Ökologie,

Leeb, G., (2008). Grenzenlose Karawanken : Geschichte und Geschichten, Fauna, Flora und die schönsten Touren und Ausflüge zwischen Drau und Save und Tarvis und Dravograd / [Hrsg.: Gerhard Leeb. Red.-Leitung: Gerhild Gonzalez Guerrero]. - Feistritz an der Gail: Leeb!enszeichen, 337 S. - (Planet-Alpen-Edition)

OGM (2005). Weißbuch Tourismus Kärnten. Entwicklungsplan für Tourismus und Freizeit 2005-2015. Wien, 364 S.

Oschmautz, F. (2003). Grenzüberschreitender Naturpark Ostkarawanken - Steiner Alpen : konzeptive Gedanken / Friedrich Oschmautz, 225 Bl.

- Palme, G. [Hrsg.]. Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung : Wirtschaftskonzept Kärnten: Studie des Österreichischen Instituts für Wirtschaftsforschung im Auftrag des Amtes der Kärntner Landesregierung / Gerhard Palme (Koord.). - Wien : WIFO
- Pilz, I. (2002). Sie drängen sich nicht auf, sie wollen entdeckt werden. Die Karawanken-West. Alpenverein Nr. 4, 41-43.
- Poltnig, W. (2004). Die Mineralquellen der Karawanken: Bad Eisenkappel, Jezersko, Logartal = Mineralni izviri Karavank : Železna Kapla, Jezerski vrh, Logarska dolina / Walter Poltnig; Elmar Strobl ; Mihael Brenčič. - Bad Eisenkappel : Tourismusverein Bad Eisenkappel, . - 80 S. - (Begegnung mit der Natur ; 2)
- Posch, M. (1997). Zauberreich Karawanken : die schönsten Touren / Manfred Posch. - Klagenfurt : Kärntner Dr.- u. Verl.-Ges., - 180 S. RRA Koroška (2010). Regional Development Programme for the Koroška Region. RRA Koroška, Dravograd (www.rra-koroska.si, 15 April 2010).
- Reiterer, A. F. . Regionale Wirtschaft, Wirtschaftspolitik und Minderheitenfrage / Albert F. Reiterer
- Roblek, I. (2000). Chancen für Südkärnten im Hinblick auf grenzüberschreitende Regionalentwicklung nach einem EU-Beitritt Sloweniens / Igor Roblek, . - Getr. Zählung
- Schuhbauer, J. (1996). Wirtschaftsbezogene regionale Identität / J. Schuhbauer. - Mannheim : Geograph. Inst. d. Univ., XI, 227 S.
- Struger, K. (1998). Die Kärntner Wirtschaft : eine Bestandsaufnahme und Wege in die Zukunft am Beispiel des Handels / eingereicht von: Katrin Struger, - 114 Bl.
- Vavti, S. (2009). "Wir haben alles in uns ...": Identifikationen in der Sprachenvielfalt ; Beispiele aus Südkärnten (Österreich) und dem Kanaltal (Italien) / Stefanie Vavti. - Frankfurt am Main ; Wien [u.a.] : Lang, 194 S.
- Verhounig, E. (2000). Jauntaler Kooperationsatlas: Unternehmen in Südkärnten; Zahlen - Daten - Fakten / Elfriede Verhounig. Technologieland Kärnten GmbH - Wolfsberg : Theiss, 248 S.
- Wagner, H. (2006). Bezugspunkte europäischer Identität. Territorium, Geschichte, Sprache, Werte, Symbole, Öffentlichkeit - Worauf kann sich das Wir-Gefühl der Europäer beziehen? LIT Verlag.
- Wutte, J. (2005). Zweisprachige Kleinregionen und ihre Identität. Welchen Stellenwert hat die Identität heute noch? Fallbeispiel des zweisprachigen Kindergartens in Ferlach / Borovlje - 118 Bl.
- Zöhrer, B. (2004). Neue Ansätze des Regionalmanagement in der Region Südkärnten unter der Berücksichtigung der EU-Rahmenbedingungen : ein Evaluierungsversuch / Bettina Zöhrer, 247 Bl.

7.4 Tabele

Tabela 1: Gibanje števila prebivalcev na območju Karavank v Avstriji (2002 do 2009)	8
Tabela 2: Starostna struktura prebivalstva na območju Karavank v Avstriji (2002 do 2009) Vir: STAT (2010), lastni izračuni.	9
Tabela 3: Gospodarska rast regij na avstrijskem Koroškem (v %, 1996-2007)	11
Tabela 4: Deleži zaposlenih po sektorjih (1973 do 2001).....	13
Tabela 5: Število in deleži starostnih skupin v občinah na območju Karavank v primerjavi s Slovenijo (1991)	14
Tabela 6: Število in deleži starostnih skupin v občinah na območju Karavank v primerjavi s Slovenijo (2002)	14
Tabela 7: Gibanje števila prebivalcev po regijah na Gorenjskem (2000-2009)	15
Tabela 8: Gospodarska rast slovenskih regij (v %, 1997-2007).....	17
Tabela 9: Deleži proizvodnje po sektorjih v regijah v Sloveniji (1973 do 2001)	19

7.5 Slike

Slika 1: Območje raziskave - pregled.	7
Slika 2: Indeks gibanja prebivalstva na avstrijskem Koroškem	9
Slika 3: Bruto regionalni proizvod regij na avstrijskem Koroškem (v mio. EUR, cenovna osnova 2000)	10
Slika 4: Bruto regionalni proizvod regij na avstrijskem Koroškem (v tisočih EUR na prebivalca, cenovna osnova 2000)	11
Slika 5: Gospodarska struktura območja Karavank v primerjavi z avstrijsko Koroško regije (2001)	12
Slika 6: Indeks gibanja prebivalstva po regijah v Sloveniji (2000-2009).....	15
Slika 7: Bruto regionalni proizvod v slovenskih regijah (v mio. EUR, cenovna osnova 2000).....	16
Slika 8: Bruto regionalni proizvod v slovenskih regijah (v tisočih EUR na prebivalca, cenovna osnova 2000)	17
Slika 9: Gospodarska struktura območja Karavank v primerjavi s Slovenijo (2007)	18